

11 augustus 1763 de vereiste winst op het ijzer niet met 25 % had verlaagd door de hoogte van de inkoopprijs van 75 % op 50 % te stellen. Dat geeft op de waarde in Nederland nog een winst van 87½ %. Onbewust van het bevel bestelde de resident voor het lopende boekjaar [fol. 1880] geen ijzer en ook geen textiel, omdat volgens de kooplieden het ene door het andere van de hand moest gaan en zij daarvan slechts nadeel verwachtten. Toen de resident het genoemde bevel had ontvangen, heeft hij in zijn brief van 30 november 1763 ijzer en textiel besteld. Die bestelling zal zoveel mogelijk uitgevoerd worden. De inkomsten van de domeinen, die evenals op Java's Oostkust nu voor drie jaar vepacht worden, zullen volgens de inkomende brief van 17 september aanzienlijk dalen, doordat de pachters er de laatste twee jaar verlies op hebben geleden. Niemand heeft deze als gunst gewenst, en in de brief van 15 november moest zelfs toestemming gegeven worden om geheel van de verpachting van de pitjes af te zien. De pachters, die daar grotendeels hun inkomsten uit halen, moesten door de lage prijs de productie daarvan achterwege laten.)

Deze verliezen op de pagten zullen inmiddels zo reëel niet zijn als in den eersten opslag wel schijnen zal, omdat den overwalschen handel, die men geen reeden heeft om met goede oogen aan te zien, zeer apparent daar door in Chinase waren (welke de jongsten²³ aldaar aanbrengen, en vandaar Cheribon en elders buyten Batavia vervoerd werden) zal vervlauwen en dus allengskens de vaart der jonken op gedagte overwal, is het niet in het geheel tenminsten voor een gedeelte, difficiël maken. En daarom hebben wij ook bij ons besluit van den 29^e maart aan den Bataviaschen pagter van 't kerven der Chineese tabak per missive gegeven om van dit gewas, dat daar van elders, als dese hoofdplaats ingevoerd word, ook 10 percentos te laten heffen en dus buyten de 2 rds. per picol die den Cheribonsen pagter ervan geniet. Hetwelk in zijn samenhang nader consteerd uyt de aankomende brief van den 21^e julij en ons antwoord van den 6^e september anno passato.

Fol. 1880v-1881v.

(De laatste zal ook verminderen, doordat op voorstel van de resident werd besloten de roeigalei, die daar van geen nut is, naar Batavia te laten komen. Omdat ze onbruikbaar was, is deze voor de sloop verkocht. Volgt De Jonge, Opkomst X, p. 395 r. 20v.b.- p. 396 r. 12v.b.

BANTAM

[fol. 1883] De verwerving van peper is in Bantam het belangrijkste. Het vorige boekjaar viel die niet zo slecht uit als in de brief van 31 december 1762 was geschreven. In de brief uit Bantam van 4 januari 1763 werd gemeld dat er nog een voorraad van 800 bahar was, wat met de verscheepte 1.909.500 pond op 2.209.500 pond uitkomt. Dit is 262.500 pond meer dan de oogst van 1761. Daarop is geantwoord dat men niets diende na te laten om ieder jaar een toename te bereiken. Dit jaar is te Batavia maar 2.086.500 pond aangevoerd. Evenwel moet bij wat verworven werd een restant van 589.875 pond gerekend worden, die iedere dag met de Borssele wordt verwacht, zodat men op de aanzienlijke partij van 2.376.375²⁴ uitkomt. Dit is 166.875 lb meer dan in 1762. Dit is zeer aangenaam en doet hopen dat de maatregelen die dat jaar zijn genomen, effect sorteren. Daarbij is niet alleen, [fol. 1884] zoals in de generale missiven van 5 mei en 18 oktober 1763 werd bericht, voor de Lampongse districten gezorgd, maar ook voor Bantam zelf. Volgens de brieven uit Bantam van 1 juli, 15 augustus en 29 oktober 1763 hebben een dienaar van de koning en één van de Compagnie de pepertuinen aan de zuid- en westkant geïnspecteerd. Zij constateerden dat er 409.557 vruchtdragende en jong aangeplante struiken waren en dat er een terrein voor 1.681.060 was, wat op ruim 2 miljoen ranken uitkomt. Gewoonlijk leveren 100 bomen 1 bahar, of 375 lb op. Over zeven à acht jaar, als alle bomen vrucht dragen, kan dat met Gods zegen 7½ miljoen pond per jaar opleveren. Uit de Lampongse districten kwam de laatste tien jaar gemiddeld

23 Jongsten bedoeld lijkt jonken.

24 Dit getal is onduidelijk; $2.086.500 + 589.875 = 2.676.375$.